

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภค (Consumer Credit) หมายถึง เงินหรืออำนาจซื้อที่ผู้บริโภคได้รับการขยายมากขึ้นจากการให้กู้ยืมโดยบุคคล หรือสถาบันการเงินที่ให้บริการกู้ยืมเพื่อนำไปใช้ส่วนตัว ทั้งนี้การให้สินเชื่อดังกล่าวอาจให้เป็นเงินหรือสิทธิการใช้สินค้าหรือบริการต่าง ๆ ก็ได้ ประเภทของสินเชื่อผู้บริโภคที่นิยมในปัจจุบันได้แก่ การซื้อเชื่อแบบจดบัญชี การซื้อแบบผ่อนส่ง การกู้ยืมและการใช้บัตรเครดิต

บัตรเครดิต (Credit Card) เป็นหนึ่งในกระบวนการสินเชื่อ ถือเป็นนวัตกรรมทางการเงินประเภทหนึ่งซึ่งใช้ทดแทนเงินสดได้ในระดับสูง สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภคคือเป็นทางเลือกหนึ่งในการจับจ่ายใช้สอยนอกเหนือจากการใช้เงินสด หรือการใช้เช็ค ช่วยให้เกิดความสะดวกปลอดภัยเพราะผู้บริโภคไม่ต้องนำเงินสดติดตัวไปเป็นจำนวนมาก และสามารถใช้จ่ายในรูปแบบของการได้รับสินเชื่อ ซึ่งมีการพัฒนาไปตามการเติบโตของภาวะเศรษฐกิจ

สำหรับประเทศไทย ธุรกิจบัตรเครดิต ได้เริ่มเข้ามาเมื่อเกือบ 50 ปีที่ผ่านมาโดย ในปี พ.ศ. 2503 (กฤติกา ลีละเศรษฐกุล, 2549, หน้า 1) เริ่มมีชาวต่างชาติ ซึ่งได้เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทย นำบัตรเครดิตเข้ามาใช้ในโรงแรมและร้านอาหารต่าง ๆ จนกระทั่งได้มีบริษัทใหญ่ ๆ เริ่มเข้ามาให้บริการรับชำระค่าบริการด้วยบัตรเครดิต จนกระทั่งปี พ.ศ. 2512 บริษัท ไดเนอร์คลับ จำกัดได้เริ่มนำบัตรเครดิตเข้ามาในประเทศไทย แต่ในสมัยนั้นบัตรเครดิตยังไม่ได้รับความสนใจมากนัก เนื่องจากยังจำกัดตลาดอยู่ในกลุ่มผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น

จนกระทั่งปัจจุบันธุรกิจบัตรเครดิตได้มีวิวัฒนาการเพิ่มขึ้น(ภาคผนวก ก) จนในปัจจุบันนี้ ปริมาณบัตรเครดิตมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ๆ และแนวโน้มการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตก็มีปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น จากตารางที่ 1.1 ในปี พ.ศ. 2541 มีจำนวนบัตรเครดิต 1,906,645 ใบ มีมูลค่าการใช้จ่าย 13,779 ล้านบาทแต่ในปี พ.ศ. 2550 มีจำนวนบัตรเครดิต 11,858,211 ใบ และมีมูลค่าการใช้จ่ายสูงถึง 75,353.47 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.38 ต่อปี (Year-on-Year) การที่มูลค่าการใช้จ่ายได้เพิ่มสูงขึ้นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากความสะดวกสบายที่ไม่ต้องพกพาเงินสดคราวละมาก ๆ เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการประกอบกับการซื้อสินค้าและบริการได้ก่อนแล้วค่อยจ่ายชำระสินค้าและบริการนั้น ๆ คราวหลัง

แต่เดิมนั้นมีงานวิจัยหลาย ๆ เล่มเชื่อกันว่า ค่าใช้จ่ายในการบริโภคขึ้นอยู่กับรายได้
ถาวรซึ่งทฤษฎีนี้มีใจความหลัก ๆ ว่า “ผู้บริโภคจะเลือกการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาให้ได้รับความ
พอใจสูงสุดภายใต้งบที่จำกัดตลอดชีวิต ซึ่งทำให้สมการการบริโภคในเวลาใดเวลาหนึ่งขึ้นอยู่กับ
ค่าปัจจุบันของรายได้ตลอดชีวิต” ทั้งนี้รายได้ถาวรคือรายได้ที่ครัวเรือนจะนำมาใช้ในการบริโภคได้
โดยไม่กระทบกระเทือนความมั่นคงเป็นรายได้ที่สามารถจับจ่ายได้จริงเช่นเงินเดือน เป็นต้น และ
รายได้ถาวรนี้หมายรวมถึงรายได้ที่ได้รับในอดีตด้วย ดังนั้นรายได้ถาวรจึงถือเป็นรายได้ในระยะ
ยาว (วิไลลักษณ์ สฐิติพลธำรง, 2531 : 191) หมายความว่าผู้บริโภคจะใช้จ่ายให้พอดีกับรายได้ที่
ได้รับมา ด้วยเหตุนี้ผู้ออกบัตรเครดิตได้นำแนวคิดนี้ใช้ในการหาลูกค้ำ คือ ผู้ออกบัตรเครดิตจะ
เลือกอนุมัติบัตรเครดิตให้กับผู้มีรายได้ประจำที่แน่นอน เพราะเชื่อว่าสามารถจะชำระค่าใช้จ่าย
ได้โดยไม่มีปัญหาโอกาสที่หนี้เสียมีน้อย ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ตาม
ประกาศ ธปท. ลงวันที่ 23 มีนาคม 2547 ตามตารางที่ 1.2 โดยการออกบัตรเครดิตให้บริการหลัก
สองประการคือ การชำระเงิน และการบริการสินเชื่อ ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มลูกค้ำได้สองกลุ่ม โดย
กลุ่มแรกเรียกว่าผู้ที่ส่วนใหญ่ใช้บัตรเครดิตเพื่อความสะดวกสบายในการชำระเงิน(Transactor)
และกลุ่มที่สองเรียกว่าผู้ที่ส่วนใหญ่ใช้บัตรเครดิตเพื่อการกู้ยืมเงิน(Revolver) การกู้ยืมเงินของผู้ใช้
บัตรเครดิตเพื่อการกู้ยืมเงิน (Revolver) จึงแนวโน้มว่าจะมีความเสี่ยงสูงกว่าผู้ใช้บัตรเครดิตเพื่อ
ความสะดวกสบาย

ตารางที่ 1.1
แสดงปริมาณบัตรเครดิต มูลค่าการใช้จ่ายและยอดสิ้นเชื่อคงค้าง

หน่วย : ล้านบาท

พ.ศ.	จำนวนบัตรเครดิต ^{1, 2}	ปริมาณการใช้จ่ายรวม ³	ยอดสิ้นเชื่อคงค้าง ⁴
2541	1,906,645	13,779	44,984
2542	1,629,301	14,803	33,645
2543	1,765,640	18,381	32,597
2544	2,567,961	23,579	41,018
2545	5,633,363	94,091	72,498
2546	6,734,901	118,170	94,346
2547	8,648,100	154,940	118,456
2548	10,010,203	64,351	144,148
2549	10,900,566	73,425	171,005
2550	12,003,368	79,760	179,276

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ : 1. แสดงข้อมูลรวมไม่ได้แยกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

2. จำนวนบัตรเครดิต หมายถึง จำนวนบัญชีผู้ใช้บริการบัตรเครดิตที่มียอดสิ้นเชื่อคงค้าง

3. ปริมาณการใช้จ่ายรวม หมายถึง ปริมาณการใช้จ่ายภายในประเทศและในต่างประเทศและการเบิกเงินสดล่วงหน้า

4. ยอดสิ้นเชื่อคงค้าง หมายถึง เงินให้สินเชื่อคงค้างทั้งสิ้น

ในปัจจุบันกลุ่มพนักงานบริษัทเอกชนที่มีรายได้ถาวรและรายได้ปัจจุบันมาก แต่อาจจะไม่มีความไม่แน่นอนกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับข้าราชการ มักมีค่านิยมในการใช้ชีวิตแบบหรูหรา เช่น เมื่อกลุ่มเพื่อนนิยมบริโภคของแพง ๆ ก็ซื้อตามเพื่อที่จะได้หน้าตาทัดเทียม และรักษาระดับสถานภาพในสังคม แม้จะมีระดับรายได้น้อยกว่า เป็นผลให้การบริโภคมากเกินไปกว่ารายได้ของคนกลุ่มนี้จึงมีเพิ่มขึ้น บวกกับรูปแบบการนำเสนอวิธีการขายที่มีโปรโมชั่นต่าง ๆ รวมถึงระบบการผ่อนชำระสินค้าที่มีราคาสูง จึงถูกคิดค้นเพื่อมาเอาใจผู้บริโภคมากขึ้น หากผู้บริโภคใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต จนเกินวงเงินแล้วก็จะไม่สามารถใช้บัตรเครดิตไปนั้นได้จนกว่าจะจ่ายชำระคืนทั้งหมด หรือ

ผ่อนชำระขั้นต่ำตามจำนวน (อย่างน้อยร้อยละ 10) ซึ่งเท่ากับว่าให้เกิดการกู้ยืมขึ้นระหว่างผู้บริโภคและผู้ให้บริการบัตรเครดิตแล้ว และผู้บริโภคต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่แต่ละสถาบันการเงินกำหนด และหากผู้บริโภคมีบัตรเครดิตหลายใบ ย่อมหมายถึงความสามารถในการใช้จ่ายก็ยังคงมีอยู่เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ปัจจุบัน

โดยในปัจจุบันนี้พนักงานบริษัทเอกชนซึ่งมีรายได้ประจำจึงพกพาบัตรเครดิตกันมากขึ้น แต่ละใบจะมีวงเงินตั้งแต่ 1.5 เท่า ถึง 3 เท่าของเงินเดือนหากมีการใช้จ่ายอย่างไม่ระวังเกิดขึ้นปัญหาทางการเงินก็จะตามมา เช่น การไม่สามารถจ่ายชำระค่าบัตรเครดิตได้เต็มจำนวน ต้องมีการผ่อนชำระขั้นต่ำ เป็นต้น ผู้ถือบัตรเครดิตมีพฤติกรรมการแบ่งชำระมากขึ้นต่ำหรือซื้อสินค้าในรูปแบบการผ่อนชำระมากขึ้นโดยไม่มีการจัดสรรรายได้ที่ดี ทำให้ภาระค่าใช้จ่ายจากบัตรเครดิตเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1.1 ในปี พ.ศ. 2550 มีปริมาณบัตรเครดิต 12,003,368 ใบและมีมูลค่ายอดสินเชื่อคงค้าง 179,275 ล้านบาท ซึ่งในอนาคตสินเชื่อคงค้างเหล่านี้อาจจะทำให้เกิดปัญหาวิกฤติการทางการเงินใหญ่กับประชาชนตามขึ้นมาได้หากผู้บริโภคไม่สามารถจ่ายชำระคืนได้(หนี้เสีย) ผลที่ตามมาทำให้เกิดติดตามหนี้ ซึ่งทางสถาบันที่ออกบัตรเครดิตจะคิดค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้ภาระค่าใช้จ่ายซึ่งตอนนี้กลายเป็นหนี้กลับเพิ่มสูงขึ้น หากมีการค้างชำระเวลานานขึ้น ก็จะมีการทวงหนี้ในรูปแบบที่ไม่เป็นธรรมสร้างปัญหาอื่นๆ ที่อาจจะตามมา จึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาถึง พฤติกรรมการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตที่ก่อให้เกิดโอกาสในการสร้างภาระหนี้บัตรเครดิต ผู้ที่มีภาระจัดการภาระหนี้จากบัตรเครดิตอย่างไร และวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นหากผู้บริโภคไม่สามารถชำระภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากบัตรเครดิตได้ (ค้างชำระ)

สรุปการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจบัตรเครดิต

หลักเกณฑ์	หลักเกณฑ์ที่ปรับปรุงใหม่ (ตามประกาศ ธปท. ลงวันที่ 23 มีนาคม 2547)
<p>1. คุณสมบัติผู้ถือบัตร</p>	<p>บัตรหลัก ต้องมีคุณสมบัติเข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มีรายได้ $\geq 15,000$ บาท/เดือน หรือ $\geq 180,000$ บาท/ปี ● มีเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์นั้น เป็นหลักประกันเต็มวงเงินของบัตรเครดิตที่อนุมัติ ● มีกระแสเงินสดหมุนเวียนในบัญชีเงินฝากเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ที่ผู้ประกอบการบัตรเครดิตพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นผู้มีฐานะทางการเงินเพียงพอสำหรับการชำระหนี้ตามบัตรเครดิตได้ (กรณีผู้ประกอบการบัตรเครดิตที่มีขีดจำกัดวงเงินไม่มีคุณสมบัติเกี่ยวกับวงเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ เป็นหลักประกัน) <p>บัตรเสริม</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ประกอบการบัตรเครดิตออกบัตรเสริมให้แก่ผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในบัตรหลัก หรือผู้ที่มีรายได้ประจำ โดยวงเงินการใช้จ่ายของผู้ถือบัตรเสริมต้องอยู่ภายในวงเงินของผู้ถือบัตรหลัก ซึ่งผู้ถือบัตรหลักต้องเป็นผู้รับผิดชอบการชำระหนี้อันเกิดจากบัตรเสริมทั้งหมด <p>ผู้ถือบัตรรายเก่า การต่ออายุบัตรเครดิตให้ผู้ถือบัตรรายเก่า ที่มีรายได้ $< 15,000$ บาท/เดือน หรือ $< 180,000$ บาทต่อปี สามารถทำได้ หากผู้ถือบัตรมีประวัติการชำระหนี้ที่ติดต่อเองกัน โดยในรอบ 1 ปี ย้อนหลัง ไม่เคยผิดนัดชำระหนี้เกินกว่า 2 ครั้ง แต่ครั้งไม่เกิน 30 วัน</p>

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ : แสดงข้อมูลเฉพาะคุณสมบัติของผู้ถือบัตรเครดิต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตของผู้บริโภคที่ถือบัตรเครดิตมากกว่า 1 ใบ ว่ามีรูปแบบการใช้จ่ายผ่านบัตรลักษณะใดที่เป็นโอกาสในการเพิ่มภาระหนี้บัตรเครดิต
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการภาระค่าใช้จ่ายจากบัตรเครดิตเพื่อไม่เกิดการผิดชำระหนี้
3. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นหากผู้บริโภคไม่สามารถชำระภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากบัตรเครดิตได้

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาจะพิจารณาในขอบเขตดังนี้

1. ศึกษาถึงภาพรวมพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานบริษัทเอกชนและข้าราชการ
2. ศึกษาถึงวิธีการจัดการ การบริหารภาระค่าใช้จ่ายจากบัตรเครดิตเพื่อไม่เกิดการผิดนัดชำระหนี้
3. ศึกษาในเชิงลึกถึงผู้ที่เคยมีปัญหาในการชำระหนี้บัตรเครดิตด้วยวิธีการล้มภาระหนี้

1.4 กรอบการวิเคราะห์และวิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงภาพรวมของธุรกิจบัตรเครดิต พฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตของผู้บริโภค ที่มีโอกาสก่อให้เกิดภาระหนี้จากบัตรเครดิตหลายใบ และวิธีการจัดการภาระหนี้ที่เกิดจากบัตรเครดิตของผู้บริโภคโดยจะพิจารณาจากปัจจัยด้านบุคคล เศรษฐกิจและสังคม โดยวิธีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ใช้เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมของธุรกิจบัตรเครดิตในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2538-2550 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อธุรกิจบัตรเครดิต โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทุกมิติต่างๆ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ใช้เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้บัตรเครดิต ของกลุ่มผู้ถือบัตรเครดิตที่เป็นบัตรหลักซึ่งออกโดยธนาคารพาณิชย์ใน

ประเทศไทย สาขานาการพาณิชย์จากต่างประเทศ การวิเคราะห์กระทำโดยวิธีการทางสถิติ โดยใช้อัตราส่วน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างแยกตามปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ลักษณะทางประชากร ลักษณะทางสังคมและลักษณะทางเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตและรูปแบบการใช้บัตรเครดิตที่ก่อให้เกิดภาระหนี้ และการจัดการภาระหนี้สินที่เกิดจากบัตรเครดิต

1.5 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามี 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างจำนวน 225 กลุ่มตัวอย่างในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานครที่เป็นพนักงานไทยธนาคาร (มหาชน) จำกัดจำนวน 116 รายคิดเป็นร้อยละ 51.56 และข้าราชการสังกัดสำนักงานเศรษฐกิจการคลังจำนวน 109 รายคิดเป็นร้อยละ 48.44 โดยการสัมภาษณ์ผ่านแบบสอบถามด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 คนที่มีปัญหาหนี้บัตรเครดิตว่ามีรูปแบบการใช้จ่ายอย่างไรที่จะเป็นโอกาสที่ก่อให้เกิดภาระหนี้บัตรเครดิตในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ตำราด้านเศรษฐศาสตร์และการตลาด เอกสารงานวิจัยในอดีต ได้แก่ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยเฉพาะเรื่อง งานศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกสารจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และห้องสมุดธนาคารแห่งประเทศไทยวารสารทางวิชาการ เช่น ทำเนียบบัตรเครดิต ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย และรายงานข้อมูลบัตรเครดิตต่างๆของธนาคารพาณิชย์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงภาพรวมพฤติกรรมการใช้บัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ
2. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริหารจัดการภาระค่าใช้จ่ายจากบัตรเครดิตเพื่อไม่เกิดการผิดชำระหนี้ภาระหนี้จากบัตรเครดิตหลายใบ
3. ทำให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นหากผู้บริโภคไม่สามารถชำระภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากบัตรเครดิตได้
4. เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มีความสนใจในพฤติกรรมรูปแบบการใช้บัตรเครดิตที่อาจก่อให้เกิดภาระหนี้สิน รวมถึงอาจใช้เป็นแนวทางในการวางนโยบายของภาครัฐในการควบคุมการอนุมัติบัตรเครดิต เพื่อป้องกันผลกระทบจากการที่มีบัตรเครดิตหลายใบ